

พุทธเศรษฐศาสตร์: โอกาส อุปสรรค และการจัดการระบบการค้าข้าวของผู้ส่งออก ชาวไทย

Buddhist Economics: Opportunities, Obstacles and Management of the
Rice Trading System of Thai Rice Exporters

ปริญญา นิกอรกุล¹ พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน² ณฐยา ราชสมบัติ³
Parinya Nikornkul Phrakhrubaidika Suwin Suwichano and Nathaya Rajchasombut

Received: October 22, 2020

Revised: January 15, 2021

Accepted: January 16, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การค้าข้าว 2) วิเคราะห์ระบบการค้าข้าว และ 3) พัฒนารูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 7 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและอธิบายด้วยวิธีพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สถานการณ์การค้าข้าวในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ นั่นก็คือ 1.1) ภัยแล้งที่ทำให้ชาวนาปลูกข้าวและได้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการส่งให้ลานรับซื้อข้าวและตลาดกลาง ถึงแม้ราคาจะสูงมากเพียงใดก็ตามแต่ชาวนาก็ไม่มีข้าวส่งให้ ฉะนั้นโรงสี ผู้ประกอบการจึงออกตะเวนรับซื้อข้าวตามจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท พิจิตร นครสวรรค์ สุพรรณบุรี อุตรดิตถ์ ลพบุรี ร้อยเอ็ด เป็นต้น 1.2) สถานการณ์โควิด 19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกจึงทำให้กำลังซื้อต่างประเทศลดลงและมีการแข่งขันสูงในตลาดผู้ส่งออกข้าวเช่นกันประกอบไปด้วยเวียดนาม พม่า จีน และอินเดีย เป็นต้น 2) ระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทยมีด้วยกัน 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) เกษตรกร (ชาวนา) 2.2) ลานรับซื้อข้าว ตลาดกลางรับซื้อข้าว และโรงสี 2.3) บริษัทผู้ส่งออกข้าวที่น่าสังเกตคือระหว่างโรงสีและบริษัทส่งออกข้าวมักเป็นเจ้าของเดียวกันแต่ตั้งหลายบริษัทและมีหลายชนิดในการส่งออกข้าว เช่น ข้าวหนึ่งไปทวีปแอฟริกา ข้าวขาวแถบประเทศอาเซียน เป็นต้น และ 2.4) ผู้กำหนดราคาหรือผู้รับ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: parinya555@msn.com, Tel. 056-619711

ออเดอร์ในต่างประเทศซึ่งจะเป็นผู้กำหนดราคาในการซื้อข้าวจากบริษัทผู้ส่งออกข้าวไทยและไปกระจายในประเทศต่าง ๆ และ 3) รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย หลักการพึ่งพาตนเอง หลักไม่ประมาท หลักความอดทนอดกลั้น หลักสัมมาอาชีวะ หลักความเกื้อกูล หลักความพอเพียง และหลักความซื่อสัตย์สุจริต

คำสำคัญ: พุทธเศรษฐศาสตร์, ระบบการค้าข้าว, ผู้ส่งออกข้าวไทย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the situation of rice trade; 2) to analyze the rice trading system; and 3) to develop a rice trading model for export according to the Buddhist economics of Thai rice exporters. It is a qualitative research in the field by in-depth interviews with 7 key informants selected by purposive sampling, and group discussions with 8 experts, the data were triangulated and described in a descriptive manner. The results of the research showed that 1) the current rice trade situation is divided into 2 main issues, namely 1.1) the drought that causes the rice farmers to grow rice to get not enough products to send to the rice buying fields and the central market. Although the price is very high, but the farmers do not have rice to deliver. Therefore, mills and entrepreneurs go out to buy rice in Uthai Thani, Chainat, Phichit, Nakhon Sawan, Suphan Buri, Uttaradit, Lopburi, Roi Et provinces, etc.; 1.2) the situation of COVID-19, which affects the global economy has therefore reduced foreign purchasing power and has high competition in the rice exporter market as well, including Vietnam, Myanmar, China and India, etc.; 2) the rice trading system for exports of Thai rice exporters consists of 4 components as follows: 2.1) agriculturist (farmers); 2.2) rice buying fields, the central market for buying rice and mills; 2.3) it is noteworthy that rice exporting companies, the mill and the rice exporting company are usually the same owner but he has many companies and different types of rice to export, such as parboiled rice to Africa, white rice to ASEAN countries, etc.; and 2.4) a price-fixer or foreign order taker will determine the price for purchasing rice from a Thai rice exporting company and distributing it in various countries; and 3) the rice trading pattern for export according to Buddhist economics consists of principles of self-reliance, carelessness, patience, right livelihood, assistance, sufficiency, and honesty

Keywords: Buddhist Economics, Rice Trading System, Thai Rice Exporters

บทนำ

ข้าวเป็นพืชที่สำคัญในการบริโภคสำหรับประชากรโลก แหล่งผลิตข้าวที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ในแถบทวีปเอเชีย ซึ่งรวมถึงประเทศไทย โดยไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นลำดับต้น ๆ ของโลก เป็นสิ่งที่สร้างรายได้และสร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศไทย และยังเป็นอาหารหลักที่คนไทยบริโภคเป็นส่วนใหญ่ทั้งประเทศ ข้าวจึงได้รับการพัฒนามาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันเพื่อให้ข้าวที่ผลิตในประเทศไทยมีคุณภาพและสามารถส่งออกแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ที่ส่งออกข้าวได้ เนื่องจากปัจจุบันไทยประสบปัญหาในเรื่องการส่งออกข้าวซึ่งเหตุมาจากการแข่งขันในกลุ่มประเทศที่มีการส่งออกข้าวเป็นต้นว่าการแข่งขันจากประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่าไทย (ธนพัฒน์ จงมีสุข, ภัทรพล ทศมาศ และไพวรรณ วรปรีดา, 2560) ข้าวถือเป็นอาหารหลักสำคัญของประชากรในภูมิภาคอาเซียนที่มีการบริโภคในลักษณะทั้งอาหารหลักที่เป็นอาหารคาวและอาหารว่างจำพวกขนมต่าง ๆ โดยทุกประเทศในอาเซียนมีการปลูกข้าวเป็นอุตสาหกรรมการเกษตรหลัก (ยกเว้นสิงคโปร์ที่มีพื้นที่เพาะปลูกและรัฐบาลควบคุมพื้นที่ทำการเกษตรเพียงร้อยละ 3 ของพื้นที่ทั้งหมดเพื่อเพาะปลูกผัก ผลไม้ ดอกไม้เลี้ยงสัตว์ แต่ไม่มีการเพาะปลูกข้าว) สำหรับประเทศที่สามารถปลูกข้าวได้มากแต่ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ยังจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ อีกทั้งประชากรในประเทศเหล่านี้มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องทั้งจากการขยายตัวของประชากรในประเทศ รวมถึงแรงงานต่างถิ่น ส่งผลให้แนวโน้มการนำเข้าข้าวจะมากขึ้นในอนาคต (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2562)

กระทรวงพาณิชย์ รายงานว่า การส่งออกข้าวในช่วงเดือนมกราคม-สิงหาคม 2563 มีปริมาณรวม 3,651,600 ตัน มูลค่า 76,835.2 ล้านบาท (2,456.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) โดยปริมาณส่งออกลดลง 31.82% และมูลค่าส่งออกลดลง 14.9% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันในปี 2562 ที่มีการส่งออกปริมาณ 5,355,924 ตัน มูลค่า 90,284 ล้านบาท (2,872.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, 2563) การส่งออกข้าวของไทยในครึ่งปีแรกของปี 2563 พบว่า ไทยส่งออกข้าวไปแล้วปริมาณ 3.14 ล้านตัน ลดลง 32 % เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน มีมูลค่า 2,200 ล้านดอลลาร์ ลดลง 12% ส่งผลให้การส่งออกของไทยตกเป็นอันดับ 3 ของโลกรองมาจากอินเดียและเวียดนามตามลำดับ สาเหตุที่การส่งออกลดลงเป็นผลมาจากปัญหาภัยแล้งทำให้ผลผลิตข้าวลดลง, การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่กระทบต่อกำลังซื้อผู้บริโภคลดลงและ ค่าเงินบาทแข็งค่ากว่าประเทศคู่แข่ง ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน ประกอบกับพันธุ์ข้าวไทยในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค จึงส่งผลให้ประเทศผู้ซื้อรายสำคัญอย่างฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย หันไปซื้อข้าวจากเวียดนามเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะข้าวพันธุ์พื้นนุ่มซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ ยังพบว่าจีนกำลังจะเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายสำคัญแข่งกับไทยเพราะขณะนี้จีนสามารถพัฒนาพันธุ์ข้าวได้หลากหลาย เพิ่มผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น และส่งออกได้สูงขึ้น ๆ ทุกปีจนสามารถแย่งตลาดข้าวของไทยในตลาดแอฟริกาใต้ไปแล้วบางส่วน เพราะราคาข้าวต่ำกว่าของไทยโดยข้าวชาวจีนขายเพียง 310-320 ดอลลาร์ต่อตัน โดยปีนี้จีนส่งออกได้ 3 ล้านตัน ดังนั้นหากข้าวไทยไม่ถูกพัฒนาสายพันธุ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ผลผลิตต่อไร่ที่ต่ำ ค่าแรงยังสูง ทำให้ต้นทุนสูงกว่าคู่แข่ง ก็จะทำให้การส่งออก

ข้าวไทยตกลงอาจไม่ติดหนึ่งในสามของประเทศผู้ส่งออก (กรุงเทพฯธุรกิจ มีเดีย จำกัด, 2563) อีกรูปแบบหนึ่งของการประยุกต์ใช้การจัดการระบบการค้าข้าวของผู้ส่งออกข้าวไทยคือผู้นำหลักพุทธศาสนา มาปรับใช้

ดังนั้น พุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) คือ การนำกระบวนการที่ค้นแบบพุทธ มาประยุกต์เพื่อสามารถเข้าใจมนุษย์ในมิติที่กว้างและลึกซึ้งกว่า โดยเน้นเป้าหมายที่สำคัญของปัจเจกชนและสังคมที่ศานติสุข ในการนิยามพุทธเศรษฐศาสตร์ได้ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งศานติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด (อภิชัย พันธเสน, 2558) เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธศาสนิกชน มุ่งที่จะหาทางให้มนุษย์มีความพอใจสูงสุดโดยการมีรูปแบบการบริโภคที่ตีเลิศ โดยเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธมีค่าควรแก่การศึกษาแม้กระทั่งสำหรับผู้ที่มีความเชื่อว่าการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจสำคัญยิ่งกว่าคุณค่าทางจิตใจหรือคุณค่าทางศาสนาใด ๆ ในการเลือกมรรคแห่งการพัฒนาที่ถูกต้อง อันได้แก่ทางสายกลาง ระหว่างความไม่ระมัดระวังของนักวัตถุนิยมกับความไร้จลนภาพของคนที่หัวเก่า กล่าวโดยสรุปก็คือปัญหาการแสวงหา “สัมมาอาชีวะ” เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้มีลักษณะเป็นสายกลาง อาจจะถูกเรียกว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมา เพราะว่าระบบชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้น ก็มีชื่ออยู่แล้วว่ามัชฌิมาปฏิปทาของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็น สัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้น ก็คือความพอดีนั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2558)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการผลิต การบริหารและการจัดการระบบการค้าข้าว รวมถึงโอกาส อุปสรรค และการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย หากจะมีการบูรณาการโดยการนำหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาดังกล่าว มาสามารถดำเนินการได้ในรูปแบบใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อมุ่งที่จะลดทอนแนวคิด ทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีอัตราประโยชน์ ทฤษฎีการกระจายผลผลิตในมิติขององค์ความรู้ในทางตะวันตก และหันมาให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญขององค์ความรู้ในโลกตะวันออกที่เกี่ยวกับพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) ที่ประกอบด้วย หลักการพึ่งพาตนเอง หลักไม่ประมาท หลักความอดทนอดกลั้น หลัก สัมมาอาชีวะ หลักความเกื้อกูล หลักความพอเพียง และหลักความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีในระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทยในอนาคต ซึ่งถ้าหากสามารถทำได้ก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวไทยทั้งระบบของผู้ส่งออกข้าวไทย และอาจจะก่อให้เกิดการพัฒนาการผลิต การบริหารจัดการระบบการค้าข้าว เพื่อลดอุปสรรคและปัญหาที่จะนำไปสู่การส่งออกข้าวไทยของผู้ส่งออกในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาจากสถานการณ์การค้าข้าว ระบบการค้าข้าว รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ทัศนคติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์และนำมาศึกษาในรูปของการอธิบายพรรณนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น และสร้างสรรค์แนวทางการคิดในการศึกษาวิจัยเพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีความถูกต้องมากที่สุด

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 7 คน ด้วยวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย บริษัทส่งออกข้าวไทย ตลาดกลาง เกษตรกร ผู้ประกอบการรถเกี่ยว และผู้ประกอบการรับซื้อข้าว โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก มีการกำหนดโครงสร้างคำถามเป็น 2 ส่วนคือ ชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ และส่วนประเด็นการสัมภาษณ์ที่ประยุกต์หลักพุทธธรรม ได้แก่ ภูมิหลังและประวัติความเป็นมาในการประกอบธุรกิจ การสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจของท่าน (หลักไม่ประมาท) การแข่งขันในตลาด ความสุจริตในการประกอบการ การเอื้ออาทร การแบ่งปันในธุรกิจการส่งออกข้าว การค้าข้าวตามกำลังความสามารถหรือศักยภาพที่สามารถทำได้หรือรองรับได้ (หลักความซื่อสัตย์สุจริต) การป้องกันการทุจริตมีวิธีการและสัมพันธ์ในธุรกิจ ข้อเสนอแนะสำหรับโอกาส อุปสรรค และการจัดการระบบการค้าข้าวของผู้ส่งออกข้าวไทย เป็นต้น

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 8 คน ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกร คนรับจ้างฉีดยาข้าว ร้านขายปุ๋ย-ยา ผู้ประกอบการป้อนน้ำมัน ดำเนินการสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่มที่เลือกแบบเจาะจงแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างกว้างขวางในประเด็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป เพื่อหารูปแบบโครงสร้าง แนวคิดใหม่ ๆ รวมทั้งค้นหารูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นสามประเด็นหลักคือสถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออก ระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออก รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทยผลการวิจัยพบว่า

1. สถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย พบว่า ภัยแล้งส่งผลกระทบต่อ การผลิตข้าวของเกษตรกรข้าวจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของลานรับซื้อข้าวหรือโรงสี ผู้ซื้อจึง เปลี่ยนวิธีคือการตระเวนออกรับซื้อในพื้นที่ที่มีชลประทานและมีแหล่งน้ำบาดาลที่สามารถทำนาได้ เช่น พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี ลพบุรี อุดรดิตถ์ และร้อยเอ็ด เป็นต้น ชนิดข้าวที่ส่งออก คือ ข้าวหนึ่งส่งออกไปยังประเทศแถบทวีปแอฟริกา ข้าวขาวส่งออกไปยังประเทศแถบอาเซียน โดยมีผู้รับ ออเดอร์เป็นคนกำหนดราคาและจำนวนการซื้อและกระจายต่อไปอีกในประเทศเหล่านั้น และข้าวหนึ่ง ข้อมูล ณ กันยายน 2563 ราคาอยู่ที่ตันละ 380 เหรียญ การวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยขอวิเคราะห์ในประเด็น ผู้ส่งออกเท่านั้นเพราะเห็นว่าเป็นตัวกลางระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อในต่างประเทศที่สำคัญ

จุดแข็ง มีลานรับซื้อข้าวหรือโรงสีเป็นของตนเองที่กระจายอยู่ทั่วประเทศที่มีแหล่ง น้ำหรือชลประทานและมีประสบการณ์ในการค้าขายข้าวมาอย่างยาวนาน

จุดอ่อน ภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภัยแล้ง และสถานการณ์ราคาใน ต่างประเทศ

อุปสรรค คู่แข่งทั้งในและต่างประเทศที่พร้อมจะขายข้าวที่ราคาถูกลงกว่า

โอกาส ใช้ประสบการณ์และเทคโนโลยีในการตรวจสอบ ติดต่อสื่อสารผู้ซื้อใน ต่างประเทศและทำการขยายตลาดนอกเหนือจากอาเซียนและแอฟริกา เป็นต้น

2. ระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย พบว่า มีความสัมพันธ์กับ ขวานา ร้านขายปุ๋ย-ยา ปืมน้ำมัน ร้านขายพันธุ์ข้าว ผู้ประกอบการรถเกี่ยวรถเข็นข้าว ลานรับซื้อข้าว โรงสีหรือบริษัทส่งออก Trader และผู้รับออเดอร์ในต่างประเทศ คู่แข่งที่สำคัญ คือ เวียดนาม พม่า อินเดีย และจีน ประเทศเหล่านี้ต้นทุนในการผลิตถูกกว่าในประเทศไทยและยังสามารถส่งออกใน ราคาที่ถูกลงกว่าข้าวไทย จึงทำให้การต่อรองหรือการขายที่ผู้ส่งออกไทยมีความเสียเปรียบเปรียบผู้ค้าราย อื่นในต่างประเทศ เช่น ตลาดและการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า

จุดแข็ง การที่จะทำให้อยู่รอดได้ก็คือการซื้อสต็อกและมาตรฐานการชั่ง วัด ตวง โดยผ่านตามที่กรมการค้าภายในและกระทรวงพาณิชย์ตั้งไว้ จุดแข็งของธุรกิจก็ต้องเป็นทุน คือ เงิน เป็นการกู้ธนาคารโดยเอาธุรกิจไปกู้

จุดอ่อน การคอร์รัปชันในทุกภาคส่วนเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพให้ เจริญก้าวหน้าในการแข่งขันก็เป็นเรื่องค่าเงิน และจังหวะราคาข้าวๆ ราคาถูกจะขายได้ดีและขึ้นอยู่กับ การมองเกมส่องตลาดประกอบด้วย

อุปสรรค (การแข่งขันและเทคโนโลยี) การพัฒนาที่เกิดการแข่งขันมากยิ่งขึ้นคู่แข่งใน ต่างประเทศมีทั้งอินเดีย จีน เวียดนาม พม่าที่ราคาถูกลงกว่าแต่คุณภาพสู้ข้าวในประเทศไทยไม่ได้ คุณภาพข้าวในประเทศดีกว่า โอกาสที่ข้าวต่างประเทศจะแข่งข้าวไทยเรื่องคุณภาพข้าวผู้ส่งออกไม่ มั่นใจเพราะขึ้นอยู่กับหลาย ๆ อย่าง เช่น ฝน ฟ้า หนาว น้ำท่วม อากาศในแต่ละช่วงปรวนแปรตาม สภาพอากาศ ณ ปัจจุบันติดหน้าแล้งก็ทำให้ข้าวหายไปจากระบบมากที่สุด และจากสถานการณ์ Covid และภัยแล้ง ดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลาสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรค

โอกาส เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสารทำให้ธุรกิจสามารถเจริญเติบโตได้รวดเร็ว โอกาสในการค้าขายขึ้นอยู่กับเทรดเดอร์เป็นคนกำหนดราคาและการสั่งซื้อในแต่ละครั้ง บริษัทส่งออกมีแผนกติดต่อกับเทรดเดอร์ตลอดเวลาและกำหนดราคา บริษัทส่งออกมีฝ่ายขายที่ทำการรุกไปเรื่อย (ตลอดต่างประเทศ) ตอนนี้ก็ทวีปแอฟริกา อาเซียนเป็นหลัก

ผู้ส่งออกต้องเดินสายกลางและ “สัมมาอาชีพะ” กล่าวคือ คู่แข่งขันในต่างประเทศก็มีมากมายที่พร้อมจะขายข้าวถูกกว่าผู้ส่งออกในประเทศไทย ก็มีผู้ส่งออกอีกหลายรายและบางรายเป็นเจ้าของในการส่งออกประกอบอาชีพนี้มานาน และการส่งข้าวออกต่างประเทศข้าวก็มีหลายชนิด และอีกอย่างความต้องการของแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น อเมริกา ยุโรปมีความต้องการข้าวคุณภาพดีและราคาสูง แอฟริกา อาเซียน โดยใช้หลักปัญญาภวานา ให้รู้เข้าใจระบบการค้าค้าตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะเศรษฐกิจโลกด้วย

3. รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย ผลการวิจัย พบว่า

3.1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจ การสร้างความเข้มแข็งให้กับการทำงานส่วนใหญ่ชวานาก็จะเอื้อเฟื้อกันในเรื่องของการแบ่งปันกันใช้น้ำทำนา ส่วนการสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจค้าข้าวคือจะต้องเป็นตัวเงินอย่างเดียว การซื้อข้าวเงินผ่อนกับชวานาชวานาก็ไม่ขายให้กับผู้ประกอบการ เพราะเขาต้องเอาเงินไปจ่ายค่าปุ๋ย ค่ายา ค่ารถเกี่ยว ค่าปั่นข้าว เป็นต้น ส่วนการค้าขายระหว่างประเทศใช้ระบบออนไลน์การติดต่อสื่อสารและการจ่ายเงิน

3.2 การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจ (หลักไม่ประมาท) การสร้างภูมิคุ้มกันในการทำนาคือก่อนจะหว่านข้าวต้องรอฟังข่าวจากกรมอุตุนิยมวิทยาว่าฝนจะตกเมื่อไร และจะต้องใส่ถุงมือถุงเท้าและใส่แมสปิดจมูกทุกครั้งที่ฉีดยาข้าวพอสัตว์แล้วก็กลับมาอาบน้ำชำระร่างกายตัวเอง ก่อนขายข้าวให้กับโรงสีทุกครั้งต้องเช็คกิโลตราชั่งก่อน ส่วนการสร้างภูมิคุ้มกันของผู้ประกอบการคือหาลูกน้องที่มีความซื่อสัตย์ที่ไวใจได้ ฝ่ายตรวจสอบผู้ค้าในต่างประเทศและตรวจสอบประวัติการบริโภคในภูมิภาคนั้น ๆ

3.3 การแข่งขันในตลาด ปัจจุบันราคาข้าวอยู่ที่ 6,500 บาทต่อตัน พอเกิดภัยแล้งขึ้นจึงทำให้ชวานาในพื้นที่ออกผลผลิตไม่ทัน เป็นผลทำให้ผู้ประกอบการโรงสีค้าข้าวในพื้นที่ก็ต้องออกไปต่างจังหวัด ซึ่งถ้าชวานาคนไหนมีข้าว ณ ตอนนี้อยู่ที่ราคา 8-9 พันบาทต่อตัน ทำให้พ่อค้าโรงสีแย่งราคากันก็เลยทำให้ข้าวแพง

3.4 ความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ความซื่อสัตย์สุจริตในการทำนา คือจะไม่เกิดปัญหาชวานาแบบไปลักน้ำจากคลองใช้ทำนา แต่ถ้าในช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยวผลผลิตชวานาจะให้รถมาเกี่ยวข้าว ชวานาก็จะบอกคนขับรถเกี่ยวก่อนว่าทำ 13 ไร่ แล้วให้เขาลองวัดดูก่อน ในส่วนของธุรกิจค้าข้าวโรงสีในความซื่อสัตย์ หลักสำคัญคือกิโลชั่งน้ำหนักข้าวจะไม่มีมีการปรับเปลี่ยน กิโลตราชั่ง การตรวจสอบผ่านกรมการค้าภายในและระบบออนไลน์ในต่างประเทศและการค้าขายด้วยกันมานาน

3.5 การเอื้ออาทร การแบ่งปันในธุรกิจการส่งออกข้าว มีการเอื้ออาทรต่อบรรยากาศ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องน้ำที่ต้องการเป็นอย่างมากถ้ามีน้ำมากก็แบ่งปันกันใช้ทำนา แต่ในส่วนของผู้ประกอบการอย่างรถเกี่ยวข้าวเวลาเขาไปเกี่ยวข้าวให้ ชาวนาขอลดเขาก็ลดให้ แต่ถ้าเป็นในส่วนของด้านค่าข้าวโรงสีโดยอาชีพนี้มันคือการแข่งขันกันอยู่แล้ว โดยจะอาศัยความพึงพอใจของชาวนาเป็นหลักแต่ก็มีการพูดคุยปรึกษากับโรงสีข้าวใกล้เคียงกันได้ทุกเรื่องในส่วนการส่งออกจะเป็นบริษัทในเครือกันเองและการแข่งขันค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มที่กล่าวมา

3.6 การค้าข้าวตามกำลังความสามารถหรือศักยภาพที่สามารถทำได้หรือรองรับได้ ส่วนใหญ่ชาวนาจะจ้างคนมาไถนา ปั่นนา หว่านปุ๋ยเป็นส่วนใหญ่ในส่วนที่ชาวนาพอทำเองได้ก็จะมีตัดหญ้าตามคันนา ตึงน้ำใส่นา โดยส่วนใหญ่หน้าที่ทำก็จะเป็นนาของตัวเองในส่วนของผู้ทำธุรกิจส่วนมากจะจ้างรถตัดข้าว รถเกี่ยวข้าว เป็นต้น บริษัทส่งออกมีสต็อกในการเก็บสินค้าและส่งออกตามออร์เดอร์การสั่งซื้อและการแปรรูปข้าวที่หลากหลาย เช่น ข้าวขาว ข้าวเหนียว เป็นต้น

3.7 หลักความซื่อสัตย์สุจริต การป้องกันการทุจริต และความสัมพันธ์ในธุรกิจ ในการป้องกันการทุจริตในการซื้อขายข้าวของชาวนาจึงจะมีการเช็คประวัติของกิจการก่อน รวมถึงการสอบถามราคาข้าวแต่ละลานข้าวด้วย ส่วนการทุจริตของธุรกิจทำข้าวมันไม่มีเนื่องจากต้องตัดยอดวันต่อวัน จึงสามารถรู้เลยว่าข้าวหายหรือมีการทุจริตหรือป่าว ในส่วนการส่งออกมีระบบในการตรวจสอบ (แต่ในส่วนนี้ผู้ให้ข้อมูลขอไม่เปิดเผยข้อมูล)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้คณะผู้วิจัยเลือกใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนาคุณภาพชีวิตจากขอบเขตด้านการศึกษา คณะผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญที่ค้นพบมีรายละเอียดดังนี้

1. สถานการณ์ในปัจจุบัน ในส่วนการทำนาในส่วนใหญ่เกิดภัยแล้งมาประมาณ 2 – 3 ปี น้ำที่นำมาใช้ทำนานั้นมาจากคลองจากสระน้ำที่ชาวนาขุดเอาไว้ใช้ทำเกษตรกรรมซึ่งสถานการณ์ภัยแล้งที่เกิดขึ้นกับชาวนาส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการรถเกี่ยวข้าวและผู้ประกอบการค้าข้าว โรงสี เนื่องจากชาวนาไม่สามารถออกผลผลิตมาให้ผู้ประกอบการค้าข้าวโรงสีในพื้นที่ได้ ผู้รับซื้อข้าวหรือโรงสีจึงตะเวนออกรับซื้อข้าวในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อนำส่งให้บริษัทส่งออกอีกที สถานการณ์โควิด 19 จึงทำให้ยอดสั่งซื้อจากต่างประเทศลดลงและคู่แข่งที่สำคัญในการส่งออก คือ เวียดนาม พม่า อินเดีย และจีน ที่ต่างประเทศสามารถซื้อข้าวในราคาที่ถูกลงกว่าประเทศไทยได้ สอดคล้องกับหลักแห่งอนุตตรริยะ 3 ที่ว่า ทัสสนานุตตรริยะ การเห็นอันเยี่ยม ได้แก่ ปัญญาอันเห็นธรรม (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม) การมองเห็นสถานการณ์ ตลาด คู่ค้า และระบบการค้าข้าวของผู้ส่งออกข้าวไทย เป็นต้น

2. ระบบการค้าข้าวประกอบไปด้วยเกษตรกร (ชาวนา) คนรับจ้างฉีดยาข้าว ร้านขายปุ๋ย-ยา ผู้ประกอบการปั้มน้ำมัน ลานรับซื้อข้าว ตลาดกลางรับซื้อข้าว โรงสีหรือบริษัทส่งออก “Trader” (ทำหน้าที่ซื้อ-ขายข้าวในต่างประเทศ) หรือผู้รับใบสั่งการซื้อข้าว (Order) ในต่างประเทศ

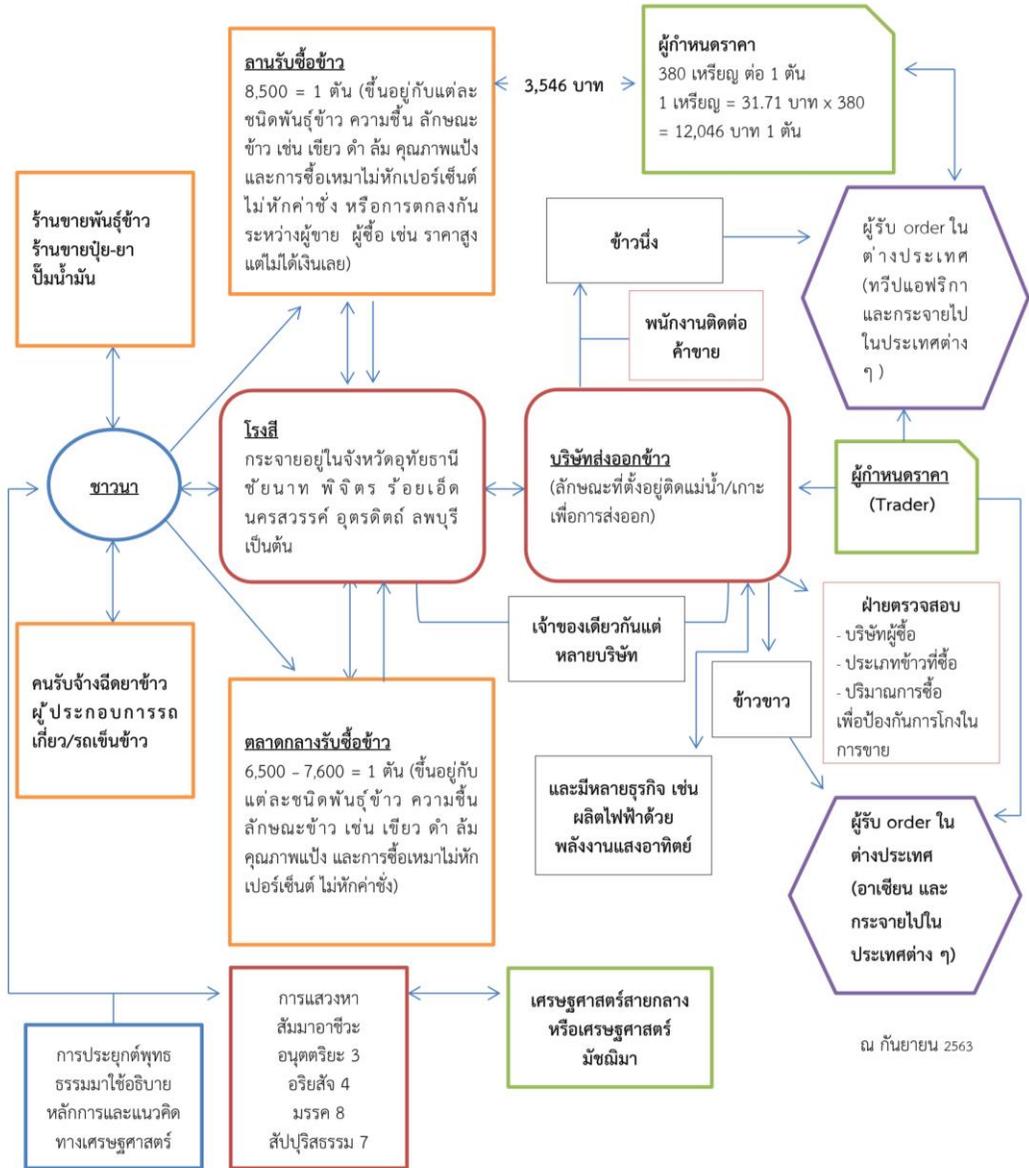
และกระจายข้าวไปยังประเทศต่าง ๆ โดยรวมแล้วเป็นเรื่องของราคาข้าว ชาวนาและผู้ประกอบการค้าข้าวโรงสีมีความคิดเห็นตรงกันว่าอยากให้ปรับราคาข้าวให้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและอยากให้มีราคาประกันข้าวไม่ต้องมากแต่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 7,000 บาท เพราะราคาประมาณนี้ชาวนารับได้และพอเหลือใช้เพราะจังหวัดชัยนาทมีแหล่งน้ำบาดาลมาก ส่วนทางจังหวัดอุทัยธานีมีอำเภอลานสัก ตำบลประดู่ยืนมีแหล่งน้ำบาดาลมาก ในส่วนอำเภอสว่างอารมณ์และอำเภอทัพทันที่เกิดภัยแล้งจึงทำให้ผลผลิตไม่พอขายให้กับทางผู้ประกอบการ จึงทำให้เจ้าของโรงสีทุกวันนี้อยู่ยากเปรียบเหมือนกับเป็นลานตากแดดเฉย ๆ ไม่สามารถประกอบกิจการได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นอาชีพนี้ก็ต้องเปลี่ยนไปตามสภาวะเศรษฐกิจก็ต้องประกอบอาชีพอื่น ๆ ด้วย และบริษัทส่งออกข้าวมักตั้งบริเวณแม่น้ำและเกาะเพื่อง่ายต่อการส่งออก (สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต - right means of livelihood) การไม่เบียดเบียนผู้อื่นระหว่างกลุ่มบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นและคู่กับศีลข้อที่ 2) สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งฤทัย ทะนันใจ (2559) พบว่า การผลิตข้าวของไทย ในปีการผลิต 2557/58 มีพื้นที่เพาะปลูกลดลงจากปีการผลิต 2556/57 ร้อยละ 3.83 ซึ่งผลผลิตลดลงจากปีการผลิต 2556/57 ร้อยละ 3.04 เนื่องจากเกิดจากผลกระทบจากภัยแล้งและการผลิตข้าวไทยที่มีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตสูงขึ้นทุกปี ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดิศวรรบุตร เหล่าสุนทร และคณะ (2558) พบว่า ด้านปัจจัยภายในประเทศการเสริมศักยภาพการส่งออกข้าวของไทยควรปรับปรุง ระบบชลประทาน คุณภาพดิน และการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวของไทยให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้สูงขึ้น ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจน์วิจิ ธนโชติรุ่งสาทิส (2557) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการขนส่งข้าวทางถนนมากที่สุดเพราะมีโครงข่ายทางถนนมากมียานพาหนะในการขนส่งหลากหลายรูปแบบ มีจุดเชื่อมโยงกับการขนส่งทั้งทางน้ำและทางราง มีประตูการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านและมีเทคโนโลยีในการขนส่งที่ทันสมัย โดยมีการขนส่งข้าวทางน้ำรองลงมา ส่วนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโลกจิสติกส์ขนส่งข้าว นั้น ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับต้นทุนในการขนส่ง

3. รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย โดยใช้การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับการส่งออกข้าวไทยมาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจผู้ส่งออกต้องมีประสบการณ์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้ค้าในต่างประเทศและมีทุนในการประกอบการคือ เงินการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจ (หลักไม่ประมาท) ด้วยการเก็บสต็อกข้าวไว้เพื่อป้องกันข้าวขาดตลาดใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบผู้ค้าประวัติการซื้อ และภูมิภาคในการบริโภคข้าวด้วย การแข่งขันในตลาดคุณภาพและราคาที่ต้องแข่งขันและคู่แข่งในประเทศด้วย ความซื่อสัตย์ใช้ระบบในการตรวจสอบการซื้อ-ขายและใช้กลไกของรัฐในการตรวจสอบ เช่น ตราซังกิโล เป็นต้น ความสุจริตในการประกอบการไม่คดโกงผู้ขาย-ผู้ซื้อ การเอื้ออาทรอาจแสดงออกในรูปแบบผู้ประกอบการและลูกจ้างของบริษัทและสวัสดิการต่าง ๆ แต่ในระหว่างคู่แข่งในตลาดอาจไม่ค่อยมีหรือมีน้อยเพราะคำว่า “คู่แข่ง” การแข่งขันในธุรกิจการส่งออกข้าวอยู่ในรูปของข้อมูลออนไลน์ เช่น ไลน์กลุ่มเป็นช่องทางการค้าขาย การค้าข้าวตามกำลังความสามารถหรือศักยภาพที่สามารถทำได้หรือรองรับได้

ตามตลาดที่มีความต้องการชนิด ประเภทในการส่งออกของบริษัทตนเองดำเนินการ เช่น ข้าวขาว ข้าวหนึ่ง เป็นต้น หลักความซื่อสัตย์สุจริตทำธุรกรรมการเงินผ่านระบบออนไลน์เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ การป้องกันการทุจริตใช้ระบบและคนพร้อมทั้งเทคโนโลยีเข้ามาช่วย และความสัมพันธ์ในธุรกิจเริ่มตั้งแต่เกษตรกร ผู้ประกอบการ ลานรับซื้อข้าว บริษัทส่งออก “Trader” (ทำหน้าที่ซื้อ-ขาย ข้าวในต่างประเทศ) หรือผู้รับใบสั่งการซื้อข้าว (Order) ในต่างประเทศ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระประภาส ปลูกาคโม, พระครูภาวนาโพธิคุณ และอุดม บัวศรี (2561) พบว่าแนวคิดที่สำคัญในการบูรณาการคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการ ขวัญและกำลังใจ ผลการผสมผสานแนวคิดแบบองค์ธรรมในสี่มิติ คือ ประหยัด ความพอดี ประโยชน์ สันติ ในทางเศรษฐศาสตร์นี้การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ชูเมกเกอร์เห็นว่ามนุษย์ทุกคนที่ทำงานนั้นควรเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติ เพราะทุกชีวิตร่วมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกันต่างพึ่งพาอาศัยกัน แสดงให้เห็นถึงความมีสันติทั้งต่อมนุษย์และธรรมชาติ การบูรณาการเชิงสังคม คือ เป็นคนเย็น เห็นใจผู้อื่น ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ฉลาดการใช้ชีวิต มีจิตใจเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่สังคม อุดมด้วยความดี อุทิศชีวิตเพื่อสังคม เป็นการบูรณาการทั้งแบบพหุเศรษฐศาสตร์และสหเศรษฐศาสตร์

องค์ความรู้ใหม่

คณะผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้: พุทธเศรษฐศาสตร์: โอกาส อุปสรรค และการจัดการระบบการค้าข้าวของผู้ส่งออกข้าวไทย

สถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย ณ ปัจจุบันได้รับผลกระทบเนื่องจาก 2 ประเด็นหลัก ๆ นั่นก็คือ (1) ภัยแล้งที่เกิดขึ้น 2-3 ปีหลัง จึงทำให้ชาวนาปลูกข้าวและส่งให้ลานรับซื้อข้าวตลาดกลางไม่มากเท่าที่ควร ในขณะที่การรับซื้อจะให้ราคาสูงชาวนาก็ไม่สามารถผลิตข้าวส่งขายได้ ลักษณะโรงสีจะกระจายตัวอยู่ในกลุ่มจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท พิจิตร นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ ลพบุรี ร้อยเอ็ด เป็นต้น และ (2) ภัยที่เกิดจาก COVID-19 ซึ่งกระทบกับระบบเศรษฐกิจของชุมชนและของโลก เนื่องจากกำลังซื้อหรือผู้บริโภคในต่างประเทศลดลงเพราะแอฟริกา

และตลาดอาเซียนบริโภคข้าวแตกต่างกันตลาดยุโรปและอเมริกาต้องการข้าวที่มีคุณภาพสูงกว่า พร้อมทั้งขั้นตอนการส่งออกมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนกว่าบริษัทผู้ส่งออกจึงเลือกส่งออกข้าวหนึ่งและข้าวขาวไปในทวีปแอฟริกาและในอาเซียนแทน คู่แข่งที่สำคัญนั้นก็ คือ เวียดนาม จีน อินเดีย พม่า แต่ประเทศเหล่านี้คุณภาพข้าวยังสู้ของประเทศไทยไม่ได้ผู้ซื้อจึงนิยมมาซื้อในประเทศไทยแทน

ระบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกของผู้ส่งออกข้าวไทย ซึ่งสัมพันธ์กับร้านขายพันธุ์ข้าว ร้านขายปุ๋ย-ขายยา ปั่นน้ำมัน ชวานา คนรับจ้างฉีดยาข้าว ผู้ประกอบการรถเกี่ยว-รถเข็นข้าว มีอยู่ 2 แห่งใหญ่ ๆ นั่นคือลานรับซื้อข้าวและตลาดกลางรับซื้อข้าวซึ่งลักษณะการซื้อและราคาจะแตกต่างกัน ดังนี้ ลานรับซื้อข้าวหรือตลาดกลางรับซื้อข้าวในการขายนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละชนิดพันธุ์ข้าว ความชื้น ลักษณะของข้าว เช่น ข้าวเขียว ดำ ล้ม คุณภาพแป้ง และการซื้อเหมาแบบไม่หักเปอร์เซ็นต์ไม่หักค่าชั่งหรือการตกลงกันระหว่างผู้ซื้อผู้ขาย เช่น ราคาสูงแต่อาจไม่ได้เงินเลยหลังจากนั้นโรงสีก็จะไปรับซื้อต่อจากลานรับซื้อข้าวและตลาดกลางรับซื้อข้าวต่ออีกทอด และส่งต่อมายังบริษัทผู้ส่งออกข้าวซึ่งลักษณะการที่ดั่งนั้นอยู่ติดแม่น้ำหรือเกาะเพื่อง่ายต่อการส่งออกแต่เป็นในลักษณะเจ้าของเดียวกันแต่หลายบริษัท ในการส่งออกนั้นมีอยู่ 2 ที่หลัก ๆ นั่นก็คือขายข้าวหนึ่งโดยใช้พนักงานติดต่อค้าขายกับผู้รับใบสั่งการซื้อข้าวในต่างประเทศแถบทวีปแอฟริกาและกระจายในประเทศต่าง ๆ และผู้รับใบสั่งการซื้อข้าวในประเทศแถบอาเซียนและกระจายในประเทศต่าง ๆ โดยผู้รับใบสั่งการซื้อข้าวเป็นผู้กำหนดราคา โดยมีการตรวจสอบโดยใช้พนักงานขายติดต่อในการตรวจสอบบริษัทผู้ซื้อ ประเภทข้าวที่ซื้อ ปริมาณการซื้อเพื่อป้องกันการโกง ทั้งผู้ขาย-ผู้ซื้อต้องมีสัจจะต่อกันทั้งสองฝ่าย (สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรง - truthfulness, sincerity) คู่กับศีลข้อที่ 4) เป็นต้น

รูปแบบการค้าข้าวเพื่อการส่งออกตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ของผู้ส่งออกข้าวไทย
รูปแบบการค้าข้าวประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลักใหญ่ ๆ นั่นก็คือชวานา ลานรับซื้อข้าว ตลาดกลางรับซื้อข้าวโรงสี บริษัทผู้ส่งออก และผู้รับใบสั่งการซื้อข้าว ในต่างประเทศโดยหลักพุทธศาสตร์และประกอบไปด้วยการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับธุรกิจ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจ การแข่งขันในตลาด ความซื่อสัตย์สุจริตการเอื้ออาทร การแบ่งปันในธุรกิจการประกอบการค้าตามกำลังความสามารถหรือศักยภาพ หลักความซื่อสัตย์สุจริตและการป้องกันการทุจริต เป็นต้น รูปแบบการซื้อขายระหว่างลานรับซื้อข้าวตลาดกลางกับชวานาต้องเป็นระบบเงินสดเท่านั้น แต่การซื้อขายระหว่างโรงสีบริษัทส่งออกและผู้รับใบสั่งการซื้อข้าวในต่างประเทศต้องเป็นระบบออนไลน์เท่านั้น พร้อมทั้งการตรวจสอบผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อป้องกันการทุจริตและการเก็บเงินสดไว้เยอะ ๆ เป็นอันตรายต่อผู้ประกอบการเอง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรเข้ามาควบคุมการปล่อยสินเชื่อที่มากเกินไปของเกษตรกรจากธนาคารที่รัฐควบคุมเพื่อป้องกันการถูกยึดที่ไร่ ที่นาของชวานาจากธนาคาร

2. ก่อนกำหนดนโยบายรัฐบาลควรมองระบบแบบเชื่อมโยง เช่น กลไกตลาดการส่งออกข้าว เป็นต้น เพราะผู้กำหนดราคาคือผู้ซื้อในต่างประเทศและราคาในตลาดโลกเพราะคู่แข่งที่สำคัญในการแข่งขันไม่ได้อยู่ที่ประเทศไทยประเทศเดียวมีเวียดนาม อินเดีย จีน ที่พร้อมจะขายถูกกว่าประเทศไทย

3. ภาครัฐควรให้ความรู้จากผลกระทบที่เกิดจากองค์การระหว่างประเทศ FTA, WTO ต่อผู้ผลิต ผู้รับซื้อ และผู้ส่งออก

4. ภาครัฐควรเข้าไปควบคุมปัจจัยในการผลิตที่อาจส่งผลกระทบต่อต้นทุนต่อไร่ของเกษตรกรที่สูงเกินไป เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ราคาปุ๋ย-ยา ราคาน้ำมัน ตามหลักว่า อหิสา สพพปาณานัม แปลว่า ไม่เบียดเบียนชีวิตทั้งปวง ผู้ประกอบการควรไม่เบียดเบียนเกษตรกรจนเกินงาม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เกษตรกรควรมีความเข้าใจการลดกระแสการซื้อตามกันเพื่อลดภาระหนี้สินในครัวเรือน เช่น รถคูโบต้า รถไถนา เป็นต้น ตามเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธในหลักที่เรียกว่า โภชนะ มตตญญตาคือ ความรู้จักประมาณในการบริโภค

2. แผนกหรือฝ่ายขายคือการติดต่อสื่อสารที่สำคัญกับผู้ทำหน้าที่ซื้อ-ขายข้าวในต่างประเทศ (Trader) ซึ่งเป็นคนกำหนดราคาในการซื้อขายข้าวที่สำคัญในธุรกิจการส่งออกข้าวไทย

3. สภาพอากาศคือตัวแปรที่สำคัญและเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ที่อาจส่งผลทำให้ข้าวเพิ่มหรือหายไปในระบบตลาดการค้าข้าว เช่น ภัยแล้งส่งผลให้ข้าวลดไปจากระบบการค้าได้

4. จุดแข็งของธุรกิจคือทุน (เงิน) จุดอ่อนธุรกิจในการแข่งขันเป็นเรื่องค่าเงิน และจังหวะราคา เช่น ข้าวราคาถูกขายได้ดีและขึ้นอยู่การมองเกมส่มองตลาดของผู้ส่งออกด้วย

5. การอยู่กันแบบครอบครัวอยู่กันแบบคนกันเองและการคุยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยให้ระบบการค้าขายได้อีกรูปแบบหนึ่งระหว่างผู้ประกอบการและลูกค้า

6. ระบบการค้าข้าวต้องอาศัยประสบการณ์และการถ่ายทอดเพราะในทางทฤษฎีวิชาการเหตุการณ์จริงอาจไม่มีระบุไว้ในตำรา

7. ตลาดกลางเป็นกลยุทธ์และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ขายและผู้ซื้อได้เพราะมีมาตรฐานและการกำกับตรวจสอบจากภาครัฐอีกรูปแบบหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2562). สถานการณ์ภาพรวมตลาดข้าวในอาเซียน ประจำปีเดือนกันยายน 2562. เข้าถึงได้จาก https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/564288/564288.pdf&title=564288&cate=455&d=0

กรุงเทพธุรกิจ มีเดีย จำกัด. (2563). ส่งออกข้าวไทยครึ่งปีแรกติดลบ 32 %. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/890544>

- กาญจน์วจี ธนโชติรุ่งสาทิส. (2557). ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโลจิสติกส์ขนส่งข้าวไทยในเส้นทางขนส่งจากจังหวัดนครสวรรค์-ส่งออกต่างประเทศ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(88), 109-142.
- ดิศวรบุตร เหล่าสุนทร และคณะ. (2558). ยุทธศาสตร์การส่งออกข้าวของประเทศไทยสู่อาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 8(พิเศษ), 242-256.
- ธนพัฒน์ จงมีสุข, ภัทรพล ทศมาศ และไพวรรณ วรปรีดา. (2560). การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบข้าวและการแปรรูปข้าวไทยกับการแข่งขันในตลาดโลก. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(2), 13-26.
- พระประภาส ปถุญาคโม, พระครูภาวนาโพธิคุณ และอุดม บัวศรี. (2561). การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(2), 63-72.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2558). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: ผลิตัมม์
- รุ่งฤทัย ทะนันใจ. (2559). *การพยากรณ์แนวโน้มการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศจีน และประเทศสหรัฐอเมริกา ปี พ.ศ. 2559-2563*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). วิทยาลัยการจัดการ: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย. (2563). *กระทรวงพาณิชย์ รายงานว่า การส่งออกข้าวในช่วงเดือน มกราคม-สิงหาคม 2563*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairiceexporters.or.th/>
- อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.